

Remissvar, Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn. SOU 2017:101

Synpunkter från Roks, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejourer i Sverige

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejourer i Sverige, Roks, är en feministisk organisation vars uppgift det är att synliggöra och motverka mäns och killars våld mot kvinnor, tjejer och barn. Vårt mål är att bidra till en förbättring av kvinnors livsvillkor. Roks arbetar för att synliggöra sambanden mellan kön, makt och våld samt öka kunskapen och kompetensen i dessa frågor såväl inom som utom organisationen. För Roks innefattar mäns våld mot kvinnor utsatthet för fysisk och psykisk misshandel, pornografi, prostitution, sexuellt våld och trakasserier.

Roks ser att mäns våld kan drabba alla kvinnor, men också att kvinnors livsvillkor och livsrum kan variera beroende av etnicitet, social tillhörighet, ålder, sexualitet, funktionshinder och missbruk. Därför är det nödvändigt att belysa både de erfarenheter som skiljer och de som förenar kvinnor. Roks uppmärksammar att mäns våld mot kvinnor även drabbar barn som lever i våldets närhet. Vi vill därför synliggöra barnens situation och bidra till en förbättring av deras livsvillkor.

Kärnan i Roks verksamhet är stödet till lokala kvinno- och tjejourer i deras utveckling och arbete för kvinnor, tjejer och barn som är utsatta för mäns våld.

Övergripande synpunkter

Roks vill hänvisa till Remissvar, Se barnet (SOU 2017:6) från den 29 maj 2017. Av svaret framgår Roks inställning till att utgångspunkten är det starka fokus som läggs även i denna utredning vid gemensam vårdnad. Detta är en god tanke, ett ideal och en god ambition, men principen innebär för stark inriktning på föräldrarätten.

Alla barns behov kommer inte i förgrunden när huvudinriktningen är att föräldrarna samarbetar kring barnet, vilket visserligen är fallet i majoriteten av alla familjer, men inte i alla.

Ofta är det så när en kvinna ansöker om ensam vårdnad att hon har varit underordnad mannen och hans kontroll och kommer att ge resultatet att hon åter får vika sig för mannens önskemål. För barnens skull ska hon gå med på mannens krav, hon ska förlåta och gå vidare. Har det handlat om en våldsamt relation, med våld mot mamman och/eller barnen är det inte alls rimligt att förvänta sig att kvinnan ska gå med på några kompromisser som innebär ett tilltvingat samarbete. Ett sådant samarbete innebär ofta att mannen behåller sitt grepp över familjen och att kvinnan måste underordna sig, *inte sällan innebär det också en fortsatt våldsutsatthet*. Särskilt om barnen är rädda och inte vill träffa sin pappa är det orimligt att de ska tvingas till regelbundet umgänge på sätt som nu sker.

Roks bestämda uppfattning är att den som gjort sig skyldig till våld inom familjen har förverkat sin föräldrarätt, åtminstone för en period. Offren för våldet måste få tid på sig att bygga upp ett nytt liv efter separationen, att tvinga fram ett samarbete med förövaren kan fördröja och försvåra frigörelseprocessen. Först om och när barnet vill ha umgänge med sin misshandlande pappa bör det bli aktuellt att ta upp frågan om umgänge. Det saknas grund för att låta en förälders krav på umgängesrätt vara viktigare än barnets bästa.

I ljuset av dessa tidigare synpunkter menar Roks att det i den aktuella utredningen saknas en analys kring hur fördelningen av antalet dagar mellan föräldrarna ska ske när det förekommer eller har förekommit våld *riktat mot den ena föräldern* och där barnet varit direkt eller indirekt utsatt för våldet. *Roks ställning är att barn som upplever sin ena förälder bli utsatt för våld är själv direkt utsatt för psykiskt våld, och det är inte ovanligt att barnet också blir utsatt fysiskt.*

I det stora flertalet av dessa fall har mamman och pappan gemensam vårdnad om barnet vilket innebär att de ska fördela dagarna enligt det förslag som utredningen presenterar. I relationer där det förekommer våld har mannen ett övertag över kvinnan och försöker på alla sätt utöva makt över henne. Ett sätt kan vara genom att kräva att få ut de dagar han, enligt förslaget, har rätt till. Kvinnan och barnet kan, på grund av ett skyddsbehov, befinna sig på en annan ort, som dessutom kan vara okänd för mannen. I dessa fall är mannen förhindrad att använda de dagar som är reserverade för honom.

Det är viktigt att ta hänsyn till att föräldrar som separerar har en så svår konflikt att det inte är möjligt att samarbeta i frågor som rör barnet eller enas om barnets framtid. För vissa barn innebär det att domstol måste lösa föräldrarnas tvist.

Det är viktigt att en analys görs kring de fall där det finns konflikter mellan vårdnadshavarna och där möjligheten till föräldrapenning och föräldraledighet användas som ett makt- och förhandlingsmedel, vilket är fallet när det förekommer våld. Det handlar om situationer där pappan inte har för avsikt att använda föräldrapenning annat än i syfte att utöva makt över mamman. Det kan också handla om så svåra separationer att kontakt saknas med den ena

vårdnadshavaren eller separationer där den ena vårdnadshavaren bor på annan ort och det därmed inte finns praktisk möjlighet för denne att använda samtliga sina dagar. Av utredningen framgår att denna problematik även finns med dagens regelverk och är en komplicerad fråga som ytterst handlar om vem som bör ha vårdnaden om barnet. Roks menar att det i dessa fall är mamman, som tillsammans med barnet sannolikt bor i ett skyddat boende eller på annan ort för att ha möjlighet att bygga upp ett nytt liv utan våld.

Det är *vanligt när det den ena föräldern utsätter den andra för våld* att pappan som inte själv använder de dagar med föräldrapenning som är avsatta för honom inte heller vill avstå dessa dagar till mamman. Detta är en vanlig situation som uppkommer när pappan utöver våld mot mamman (och barnet). En konsekvens av att pappan varken använder sina dagar med föräldrapenning eller avstår dem till mamman, är att barnets tid med föräldrarna totalt sett riskerar att bli avsevärt mycket kortare. Detta är mycket olyckligt ur ett barnperspektiv. Utredningen kommer dock till den felaktiga slutsatsen att det torde vara förhållandevis sällsynt att en förälder medvetet vill försämra förutsättningarna för den andra förälderns föräldraledighet eller som ett led i en konflikt för egen del inte tar ansvar för sitt barn och dess bästa avseende längd på ledighet mm. Roks anser att detta synsätt från utredningens sida är helt felaktigt och en analys kring vad som händer när det förekommer våld i relationen saknas i denna del. Våldet är inte alltid fysiskt, utan i stor utsträckning psykiskt, där pappan utövar makt över mamman genom att hålla inne de dagar han har rätt till som ett maktmedel.

Möjligheten att överföra dagar mellan vårdnadshavarna gör att föräldrarna av skäl som har att göra med personliga förhållanden kan välja att en av dem är den som i huvudsak ska vårda barnet använda föräldrapenning och att inte dela dagarna helt lika mellan sig. Detta synsätt bygger på att föräldrarna har ett fungerande samarbete, vilket inte är fallet *då den ena föräldern utsätter den andra för våld*.

I flertalet fall där den ena föräldern utsätter den andra för våld har föräldrarna gemensam vårdnad, men på grund av att kvinnan har ett skyddsbehov och befinner sig i ett skyddat boende är det endast hon som ensam har faktisk vård om barnet. Det finns i utredningen inget exempel på hur denna situation är tänkt att lösas. Roks anser att pappan i dessa fall inte kan ha rätt till föräldrapenning. I ett sådant fall bör mamman ha rätt till föräldrapenning för alla dagarna för barnet. Även bland dessa föräldrar kan det finnas de som är helt ensamma om den faktiska vården av barnet och som kan ha behov av avlastning och stöd av en annan person. Roks anser att detta är en lösning som på många sätt kan vara gynnande för kvinnan och barnet.

Roks instämmer i utredningens förslag att vid ett långvarigt fängelsestraff är det lämpligt att föreskriva att den föräldern därmed inte har rätt till föräldrapenning och att samtliga dagar tillfaller den andra föräldern.

I detta ärende har ordförande Zozan Inci beslutat. Liselotte Falk och Maja Ahrman har varit föredragande.

Stockholm den 2 maj 2018

Zozan Inci
Ordförande Roks